

Amik Annamária – György Andrea

KÉTARCÚ CARACAS

KARINA SAINZ BORGÓ: *MEGY LE A NAP CARACASBAN.*

FORDÍTÓTTA: DORNBACH MÁRIA. JELENKOR, BUDAPEST, 2021.

GyA: A venezuelai írótól nem azt kaptam, amit vártam, hanem valami sokkal jobbat, döbbenetesebbet, hitelesebbet. A regény magyar címe ugyanis nagyon becsapós, engem rendesen félrevittek a hozzá fűzött előítéleteim. A lemenő nap fénye Caracasban akár egy édesbús szerelmi történetet is jelezhetne, holott valami egészen másról van szó. Persze így utólag, a mű ismeretében érthető a fordító címválasztása, amely metaforikusan utal a regényben megmutatott humánus haldoklására a világ (egyik) legerőszakosabb városában, a „húsdarálóban”, ahol a katonai diktatúrák pusztításai nyomán virágzik a korrupció, és hatalmas a nyomor.

AA: A non-lineáris mesélés elképesztő erejű képekkel írja le a venezuelai állapotot: a halmokban álló, elértéktelenedett „pénz urbanisztikai mérce”, a lepedők semmivé foszlanak a kórházban uralkodó hangulattól. Stílusára jellemző az, amit a két leggazdagabb nemzeti tulajdonságként emel ki: szépség és erőszak.

GyA: A regény főhőse vitathatatlanul a „vonzó és a rettenetes” Caracas, amelyhez a narrátort erős érzelmek kötik: imádja és gyűlöli egyszerre.

AA: Talán ezért éreztem gyengébbnek azokat a részeket, amelyekben az író személyességre és a pillanatokra közelít. A párbeszédnek enyhén sablonosak, olykor valószínűtlenek, bár összhangban vannak az élni akarásában találékony nő képével: „Mit csinálnék? Próbálom megvédeni magam, küzdök, mint te”, vágja vissza az akció kellős közepén a támadója kérdésére.

GyA: A regény nagyon olvastatja magát, végig izgalomban tart. Szenvedélyes, sodró próza, amelybe szervesen illeszkednek bele a lírai hangulatú leírások. Ennyi eredeti, változatos szóképet a halálra régen nem olvastam. A ravatalozók „valóságos kemencék”, ahol „úgy jöttek-mentek az emberek, akár a kenyerek, amelyek hiányoztak a polcokról, és keményen koppanva hullottak az éhség emlékét őrző emlékezetünkre”. Vagy: „Akár szalagcímekben a hullák, úgy halmozták egymásra a napok.”

AA: Az elbeszélő szóhasználatában visszaköszönnek az anyjától kapott klasszikus kultúra jegyei is, de a nimfákat, Vesta-szüzeket, Neptunt, Herkules próbatételeit idéző hasonlatai csak fokozzák a megrajzolt világ abszurditásának érzését. Camus *Idegenjének* nyitányát juttatta eszembe az anya temetésére vonatkozó tárgyilagos nyitómondat. De ez a női narrátor nem az egzisztenciális értelemben vett lét abszurdumát ragadja meg, hanem annak egy nagyon is specifikus, tapintható, dél-amerikai válfaját, ahol az ember képtelen különbséget tenni ártatlan és hóhér között.

GyA: „A pokol kellős közepén” fekvő Caracas káoszában nem lehet az emberi szolidaritás nyomaira bukkanni. Élni annyit jelent, „mint vadászatra indulni és élve visszatérni”. A regény törvényszerűnek tartja azt, hogy szélsőséges élethelyzetekben eltűnik a humánus: „az éhséggel elszabadult a gyűlölet és a félelem... Elfelejtettük az együttérzést...”

AA: Úgy tűnik, itt egyetlen életképes emberi viszony létezik: az anyalánya kapcsolat. Ezt a létformát örökíti meg a zúzódal, a kukoricát ütögető asszonyok, a „sötét húsú katedrálisok” éneke, amelyekből párat rögzít a regény. Kettős síkon idézi fel a caracasi életet: a menekülése érzékletes leírásával váltakoznak a gyermekkori emlékei, amelyekből kirajzolódik nyakas, bátor személyisége is. És ebből a mélyebb rétegből sejlik fel a trombitafák és szivarfák, a teknőcpástétom, a kukoricapogácsa Venezuelája is, amely egykor bevonzotta azokat a bevándorlókat, akiknek az örököseit most menekülésre készíti.

GyA: A narrátor, Adelaida Falcón anyja iránt érzett fájdalmas gyászában maga is halottnak érzi magát („már nem akartam meghalni: már halott voltam”), de azután, hogy egy pisztolyt szegeznek a halántékának, ám ő mégis életben marad, valahogy legyőzi az apátiát, és elhatározza, hogy túlél. De erre csak úgy nyílik mód, ha valaki másnak adja ki magát.

AA: Amikor otthonát fosztogatók foglalják el, és mindenét elveszíti, még az ordításhoz való jogát is, rákényszerül, hogy jogtalanul beköltözzön szomszédja üresen maradt lakásába és annak életébe.

GyA: És itt indul az átváltozástörténet, amelyet a regénynek a fősodra, a flashback-ek csupán előkészítenek. A narrátor racionálisan, fokról fokra építi fel új identitását.

AA: Az idegenségbe menekül az élhetetlenné vált venezuelai identitása elől. Megrázó, ahogy ezt a folyamatot, a szomszédasszony hullájától való megszabadulás erőfeszítését szüléshez hasonlítja.

GyA: Igaz, hogy a túlélésért vállalja az átváltozást, más választása nincs, ha életben akar maradni, mégis ott bujkál benne a szakmai kíváncsiság és játékoság is. Hiszen Adelaida újságíró, aki egyfajta stilisztikai gyakorlat-

nak fogja fel a másik szerepébe való belehelyezkedést. És ez volt számomra a regény egyik legizgalmasabb mozzanata, ahogyan az embertelen, kényszerítő körülmények között megéli a szabadságot az alkotásban.

AA: Drámai jelentéssel telítődik az a mozzanat, amelyben a vele egynevű anyja, Adelaida Falcón friss sírjáról ellopják a névfeliratot. Adelaida Falcón temetése nem csupán az anya és az ország, hanem a narrátor önmagá feletti gyászát is elindítja: „eltemetésével lezárult gyermektelen gyermekkorom”, az, amelyben már tízévesen özvegynek érzi magát, az újságban látott szétlőtt fejű katona-lovag úrnőjének. Visszatérő megjegyzése, hogy ő már halott, nem érzelmes metafora, hanem ténymegállapítás. Telitalálata a magyar kiadás első látásra meglepetésszerűen kedves borítója a gyász szimbólumát jelentő krizantémok között a kétarcú nővel.

GyA: Adelaida saját akaratából megtörténhetne a visszaváltozás, ahogyan ez az átváltozástörténetekben szokás, de ő nem teszi meg a szükséges lépéseket: nem szívódik fel Madridban, hogy saját nevén kezdjen élni, hanem ragaszkodik új identitásához, és taxival hajt „rokonai” házához. Ez a váratlan gesztusa annyira emberi és őszinte! Mennyire mélyen él az árva, gyermektelen nőben, aki apját sem ismerte, a családhoz való tartozás vágya, annak ellenére, hogy korábban, édesanyja halálakor pont ennek az ellenkezőjét állította: „A mi családfánk velünk kezdődött, és velünk is ért véget.”

AA: Elgondolkodtató a narratori perspektíva: több utalást is találunk arra, hogy ezek régen történt dolgok, „akkoriban mind így éltünk”, de mintha elmaradna az a belső gazdagodás, érés, amit a visszaemlékezésektől várunk el. A múlt előhívása itt nem önismereti próbálkozás, hanem halottidézés. A múlt nem dolgozható fel, csak zárójelbe tehető, mint egy betokosodott seb. Emlékei nem nyújtanak menedéket az identitása számára, azokat „a szívem bőfögte fel”. A naturalista kifejezés mintha tényleg az új énjének megfelelő közepszerű szakácsnő szájából hangzott volna el.

GyA: Először e-mailekkel teremt kapcsolatot annak az asszonynak a rokonaival, akinek a bőrébe bújjik, behatóan tanulmányozza, majd utánozza nemcsak a beszéd-, de az öltözködési stílusát is. Közben igazi nő marad, aki kemény csatát vív hiúságával is, hiszen az irodalmi szerkesztőként dolgozó filológusnak egy nála idősebb, kövérebb, öregesen öltözködő, jelentéktelen külsejű, mogorva szakácsnővé kell (vissza)minősülnie. És az átváltozás sikeres: amint Spanyolország területére érkezik, megszületik az új énje. A szülőszobaként bemutatott madridi repülőtéren utolsó erőfeszítésként leemeli csomagját a futószalagról, aztán elindul a kijárat felé: „Azon a napon születtem meg magam.”